

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 18–19 травня 2017 року)

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2017

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про свободу совісті та релігійні організації : закон України від 23 квіт. 1991 р. № 987-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.
2. Цивільний кодекс України : станом на 15 жовтня 2014 року. – Харків : Право, 2014. – 440 с.
3. Статут про управління Української Православної Церкви. Київський Патріархат : за- тв. Помісним Собором Української Автокефальної Православної Церкви від 5 черв. 1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cerkva.info/uk/statut.html>.
4. Типовий договір про безоплатне користування релігійною організацією культовими будівлями та іншим майном, що є державною власністю : затв. постановою Кабінету Мініс- трів України від 29 жовт. 2003 р. № 1699 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-2003-п>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОГОВОРУ

Логвин М. В.

*студентка I курсу магістратури
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Деревянко Б. В.
*д.ю.н., професор кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

На сучасному етапі розвитку та цивільного права в Україні завжди досить актуальним є питання про належне укладення та виконання цивільно-правових договорів. Не зважаючи на прийняття Цивільного кодексу України, який є основним регулятором приватноправових відносин, до цього часу існують деякі прогалини у практичному функціонуванні деяких інститутів. Насамперед, це стосується інституту укладення попередніх договорів.

Це питання має велике значення у зв'язку з тим, що такий вид договору досить часто використовується на практиці, проте недостатньо досконале нормативне та теоретичне закріплення поняття форми попереднього договору, його істотних умов, а також враховуючи суперечливість його правового регулювання Цивільним та Господарським кодексом України, спричиняє проблеми щодо забезпечення захисту сторони у випадку невиконання його умов іншим контрагентом [1].

Загалом інститут попереднього договору є новелою законодавства України. У Цивільному кодексі Української РСР 1964 р. такий вид договору не набув нормативного закріплення, хоча практично зустрічався у сфері технічного забезпечення та зовнішньоторговельних відносин. У зв'язку з цим він не мав судового визнання [2, с. 98].

Відповідно до ч. 1 ст. 635 ЦК України попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором. Законом може бути встановлено обмеження щодо строку, в який має бути укладений основний договір на підставі попереднього договору [3].

Сутність норм ст. 635 ЦК України дозволяє стверджувати про те, що попередній договір є двостороннім, безоплатним та консенсуальним. Про його двосторонність свідчать положення ч. 2 ст. 635 ЦК України, відповідно до якої сторона, що необґрунтовано ухиляється від укладення договору, передбаченого попереднім договором, повинна відшкодувати другій стороні збитки, завдані простроченням [3].

У той же час, Господарський кодекс України дещо по-іншому трактує сутність попереднього договору. Відповідно до ст. 182 ГК України за попереднім договором суб'єкт господарювання зобов'язується у певний строк, але не пізніше одного року з моменту укладення попереднього договору, укласти основний господарський договір на умовах, передбачених попереднім договором. У разі якщо сторона, яка уклала попередній договір, одержавши проект договору від іншої сторони, ухиляється від укладення основного договору, друга сторона має право вимагати укладення такого договору в судовому порядку [4].

Виходячи з цього, серед науковців немає існує думка про односторонність попереднього договору. Наприклад, О. М. Качур [5, с. 286-288] зазначає, що його можна вважати одностороннім, оскільки відповідно до його умов одна зі сторін зобов'язується укласти договір у майбутньому, проте інша сторона, отримавши цю обіцянку, може скористатися цим правом, але може і не здійснити [6].

Як наслідок, виникає проблема у реальному забезпеченні виконання умов попереднього договору та визначення наслідків у випадку їх порушення. На нашу думку, положення ч. 2 ст. 635 ЦК України не є досконалими, оскільки ними передбачено лише відшкодування збитків, завданих простроченням укладення основного договору.

До прийняття Цивільного кодексу України було поширено укладення попереднього договору, забезпеченого завдатком [1]. На сьогодні це питання є досить суперечливим, тому пропонуємо спочатку проаналізувати сутність поняття «завдаток». Відповідно до ст. 570 ЦК України завдаток – це грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторіві

боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання [3]. Таким чином, завдаток виконує платіжну функцію, оскільки видається у рахунок належних за договором платежів, доказову функцію, оскільки підтверджує існування реального грошового зобов'язання, та забезпечувальну функцію, оскільки встановлює наслідки невиконання зобов'язання.

Виходячи зі змісту ст. 635 ЦК України, попередній договір не відноситься до грошового зобов'язання, він тільки передбачає зобов'язання його сторін укласти в майбутньому основний договір. Оскільки таке зобов'язання не є грошовим, тому забезпечити його завдатком неможливо. Завдаток може забезпечувати виконання тільки того грошового зобов'язання, яке існує. Такої ж думки притримуються І. О. Дзера [7, с. 84], Ю. О. Серебрякова [8, с. 42] тощо.

Якщо застосувати завдаток як спосіб забезпечення укладення основного договору майнового або грошового характеру за умовами попереднього договору, то як виняток, у попередньому договорі можна передбачити сплату завдатку. Однак при цьому доцільно внести зміни до відповідних статей ЦК та ГК України про те, що в разі, якщо завдатком забезпечувалось зобов'язання за попереднім договором, то при укладенні основного договору розмір завдатку зараховується в рахунок платежів за основним договором, за винятком випадків, коли сторони прямо не передбачили інше [9, с. 16].

У той же час, відповідно до ч. 2 ст. 546 ЦК України договором або законом можуть бути встановлені інші види забезпечення виконання зобов'язання, ніж ті, що передбачені ч. 1 цієї статті [3]. Враховуючи такі диспозитивні положення законодавства, можна застосувати альтернативний вид забезпечення виконання зобов'язання у вигляді забезпечувального (гарантійного) платежу.

У випадку укладення основного договору, забезпечувальний платіж у встановлений попереднім договором строк підлягає поверненню. При цьому сторона, яка надала здійснила забезпечувальний платіж, під час укладення основного договору зобов'язана сплатити повну суму договору. Якщо основний договір не буде укладений з вини сторони, що передала забезпечувальний платіж, цей платіж винній стороні не вертається. Якщо основний договір не буде укладений з вини сторони, якій забезпечувальний платіж був переданий, ця сторона повинна повернути забезпечувальний платіж та сплатити другій стороні грошову суму в розмірі забезпечувального платежу.

Оскільки забезпечувальний платіж у цьому випадку є забезпеченням виконання негрошового зобов'язання, з метою виключити будь-які спори в майбутньому, сторонам попереднього договору необхідно передбачити, що такий забезпечувальний платіж не є

неустойкою, порукою, гарантією, заставою, притриманням чи завдатком в розумінні ЦК України [10].

Таким чином, на сьогоднішній день визначення поняття та особливостей попереднього договору є досить неоднозначним серед науковців, практиків, оскільки має різне врегулювання у ЦК та ГК України. Крім того, законодавче закріплення його сутності не враховує норми щодо гарантування зобов'язання при укладенні основного договору. Оскільки попередній договір є одним із видів цивільно-правових договорів, тому його невиконання повинне викликати для сторони-порушника наслідки. На нашу думку, наведені вище пропозиції підвищать юридичну значимість попереднього договору і, як наслідок, зможуть більш точно розв'язувати можливі спори в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Наулік О. Проблема забезпечення попереднього договору завдатком / О. Наулік // Національний університет «Острозька академія». Науковий блог [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naub.oa.edu.ua/2013/problema-zabezpechennya-poperednoho-dohovoru-zavdatkom/>. – Заголовок з екрану.
2. Стоян В. О. Деякі питання попередніх договорів, які містять умову про відчуження нерухомого майна у майбутньому / В. О. Стоян // Університетські наукові записки]. – 2009. – № 2 (30). – С. 98-104.
3. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. – Заголовок з екрану.
4. Господарський кодекс України : закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. – Заголовок з екрану.
5. Качур А. Н. Теория и практика преддоговорного этапа: юридический аспект. – М. : Статут, 2005. – 310 с.
6. Мирошніченко М. О. Поняття і значення попередніх договорів в цивільному праві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.big-lib.com/book/64_Aktyalni_problemi_zapobigannya_ta_protidii_korupcii_i_ohoroni_prava_vlasnosti/6941_Miroshnichenko_MO_PONYaTTYa_I_ZNACHENNYa_POPEREDNIH_DOGOVI_IV_V_CIVILNOMY_PRAVI_. – Заголовок з екрану.
7. Дзера І. О. Завдаток як спосіб забезпечення виконання зобов'язання / І. О. Дзера // Наукові записки. – 2006. – Том 53 (Юридичні науки). – С. 83-87.

8. Серебрякова Ю. О. Завдаток як вид забезпечення виконання зобов'язання / Ю. О. Серебрякова // Юридичний вісник. – 2010. – № 2 (15). – С. 40-43.
9. Ермошкина М.Ф. Задаток: понятие, правовая квалификация, отдельные виды и сфера применения : дисс. ... канд. юрид. наук. / Ермошкина М. Ф. – М., 2006. – С. 16.
10. Асаулук А. В. Попередній договір у нотаріальній практиці / А. В. Асаулук // Бюлетень методичної ради з питань нотаріату. – 2010. – № 1 (12) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.notarias.com.ua/wp-content/uploads/2010/09/Moi_statti/Poperednij_dogovir_e_notarialnij_praktici/Poperednij_dogovir-STATTTJA.pdf. – Заголовок з екрану.

ПРИНЦИП ДИСПОЗИТИВНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Шаніро В.С.

*к.ю.н., старший викладач кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Наукове дослідження та теоретичний аналіз основоположних засад та керівних ідей цивільного процесуального права, яких прийнято називати принципами цивільного судочинства, є першоосною для здійснення ефективного та неупередженого правосуддя у цивільних справах. Доцільність теоретичного дослідження сутності принципу диспозитивності як загальновизнаного у процесуальній науці принципу цивільного судочинства пояснюється тим, що він виступає інструментом наукового аналізу здійснення цивільного судочинства.

На сьогоднішній день у процесуальній літературі не існує виразних критеріїв визначення принципу диспозитивності цивільного процесуального права. Численні автори формулюють принцип диспозитивності як правило, відповідно до якого суб'єкти цивільного процесуального права можуть вільно розпоряджатися своїми матеріальними й процесуальними правами й засобами судового захисту при активному сприянні в здійсненні ними цих прав з боку суду, прокуратури, державних органів і громадських організацій («теорія розпорядження»). Наголошуючи при цьому, що основу принципу диспозитивності становлять можливість всіх заінтересованих осіб (позивача, відповідача, третіх осіб, представників сторін та інших учасників процесу) вільно, за своїм розсудом упорядковувати свої відносини [1, с. 34].